

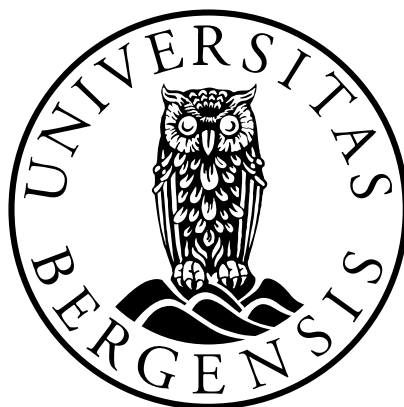
Plikt til å hente hjem norske statsborgere?

Har Norge en plikt til å sikre rettighetene til norske statsborgere i syriske flyktningleirer gjennom repatriering, jf. EMK art 3, jf. Art 1?

Kandidatnummer: 155

Antall ord: 13321

(PS! Bruk ordtellingsfunksjon. Fotnoter og sluttnoter skal medregnes i ordgrensen. Forord, forside, innholdsfortegnelse, registre, litteraturliste og vedlegg medregnes ikke.)



JUS399 Masteroppgave
Det juridiske fakultet

UNIVERSITETET I BERGEN

10.05.2022

Innhold

1 Innledning.....	3
1.1 Beskrivelse av oppgaven og oppgavens problemstilling	3
1.2 Forutsetninger.....	4
1.3 Oppgavens oppbygning.....	5
1.4 Noen metodiske spørsmål	6
1.5 Bruk av EMK og EMD-praksis.....	7
2 Området for art 1: Jurisdiksjon og sikringsplikt.....	7
2.1. Jurisdiksjonsvilkåret i EMK art 1.....	7
2.2 Betydningen av at saken gjelder statens positive forpliktelser	8
2.2.1 Generelt om sikreplikten	8
2.2.2 Viktigheten av å skille mellom positive og negative forpliktelser	9
3 Anerkjente grunnlag for ekstraterritoriell jurisdiksjon etter EMD-praksis.....	10
3.1 Ekstraterritoriell jurisdiksjon ved krenkelser i stater som ikke er tilsluttet EMK.....	10
3.2 Kriterier for ekstraterritoriell jurisdiksjon.....	11
3.2.1 Kriteriet om territoriell kontroll	11
3.2.2 Kriteriet om personell kontroll	12
3.3 Er kriteriene om territoriell eller personell kontroll oppfylt i denne saken?.....	13
3.3.1 Territoriell kontroll i denne saken	13
3.3.2 Personell kontroll i denne saken.....	14
3.4 Er territoriell og personell kontroll uttømmende kriterier for adgangen til å konstatere ekstraterritoriell jurisdiksjon?	15
3.4.1 Suverenitetsprinsippets anvisning på dette spørsmålet	15
3.4.2 Utelukker EMD-praksis at ekstraterritoriell jurisdiksjon kan foreligge i andre situasjoner enn ved territoriell og personell kontroll?.....	16
4 Vurdering av ekstraterritoriell jurisdiksjon utenfor kriteriene om territoriell og personell kontroll: Praksis fra andre menneskerettighetsorganer	19
4.1 Relevansen av annen praksis generelt i EMK-spørsmål	19
4.2 Menneskerettighetspraksis som er relevant i denne saken.....	20
4.2.1 <i>A.S v. Italy</i> – UN Human Rights Council.....	20
4.2.2 <i>L.H v. France</i> – the Committee on the Rights of the Child	21
4.3 Et utgangspunkt: Avgjørelsenes anvisning på sakens jurisdiksjonsspørsmål.....	21
4.4 Relevans og vekt av <i>A.S v. ITA</i> og <i>L.H v. FRA</i> i denne sakens jurisdiksjonsspørsmål ..	22
4.4.1 <i>A.S v. ITA</i>	22

Avgjørelsens relevans	22
Vekten av <i>A.S v. ITA</i> i denne sakens jurisdiksjonsspørsmål	24
4.4.2 <i>L.H v. FRA</i>	25
Avgjørelsens relevans	25
Vekten av <i>L.H v. FRA</i> i denne sakens jurisdiksjonsspørsmål	25
4.4.3 Hvilken løsning på jurisdiksjonsspørsmålet taler <i>A.S</i> og <i>L.H</i> for?.....	27
5 Hensyn vektlagt i EMD-praksis i vurderingen av ekstraterritoriell jurisdiksjon	27
5.1 Generell del: Hvilke hensyn er vektlagt i EMD-praksis?	27
5.1.1 Konvensjonen som et effektivt virkemiddel for å sikre reelle rettigheter.....	27
5.1.2 Konvensjonens funksjon som et levende instrument	28
5.2 Spesiell del: Hvordan disse hensynene gjør seg gjeldende i denne saken	29
5.2.1 EMK som et effektivt virkemiddel for å sikre reelle rettigheter	29
Dreining mot universell jurisdiksjon ved bekreftende svar på jurisdiksjonsspørsmålet ..	29
Konsekvenser av å vektlegge en stats tidligere handlinger for å påvise kapasitet til å hjelp	30
Behovet for sikreplikt utenfor tilfeller av territoriell og personell kontroll	31
Konvensjonens garanti for reelle rettigheter	33
5.2.2 Hensynet til konvensjonen som et levende instrument	34
Mangelen på myndighetsutøvelse utført av en statsrepresentant	34
Hvordan samsvarer et bekreftende svar på jurisdiksjonsspørsmålet i denne saken med EMDs avgjørelse i <i>Georgia v. Russland II</i> ?.....	37
6 Avslutning	38
6.1 Utgangspunktet fra tidligere kapitler.....	38
6.2 Oppsummerende vurdering og konklusjon på oppgavens hovedproblemstilling	38
7 Kildeliste	40

1 Innledning

1.1 Beskrivelse av oppgaven og oppgavens problemstilling

I avgjørelsen *L.H v. FRA* vurderte the Childrens Rights Committee(CRC) om Frankrike krenket barnekonvensjonens¹ artikkel 2, 3, 6, 20, 24 og 37 ved ikke å hente tilbake (repatriere heretter) franske borgere fra Al-Hol-leiren.²

Klagerne i *L.H* var mor og barn, som levde i Al-Hol-leiren i nordøstre Syria. Mødrene og noen av barna hadde tidligere bodd i Frankrike, og alle klagerne var franske statsborgere. Leiren kan beskrives med manglende dekning av grunnleggende menneskelige behov, som mat, vann og sanitære forhold. I tillegg er leirene overfylte, og har et økende voldsnivå som følge av mange radikaliserede mennesker i leirene. Leirene ligger på syrisk territorium, men de styres og kontrolleres av kurdiske selvstyremyndigheter. Klagerne ønsket å bli repatriert, noe kurdiske myndigheter også ba om ettersom de selv ikke hadde mulighet til å endre situasjonen for menneskene i leirene. CRC kom frem til at det forelå jurisdiksjon etter barnekonvensjonen, med den følge om at barnekonvensjonens rettigheter gjaldt for klagerne.

I dag befinner norske statsborgere seg i samme situasjon, i Al-Hol og Roj-leirene. Kurdiske selvstyremyndigheter ber fortsatt som i *L.H*, om at stater repatrierer sine borgere grunnet egen manglende kapasitet og mulighet til å endre forholdene i leirene.

Enkelte av de norske statsborgerne i disse leirene ønsker også å bli repatriert.³ Tidligere har Norge også repatriert enkelte nordmenn fra leirene. Utenriksministeren uttalte i mars 2022 i tilsvaret til et representantforslag med anmodning om å repatriere norske borgere fra leirene, at Norge ikke har en folkerettslig forpliktelse til å repatriere norske statsborgere fra leirene i Syria. Videre uttaler utenriksministeren at situasjonen for norske statsborgere i Syria må løses på andre måter enn gjennom Norges folkerettslige forpliktelser.⁴

¹ Convention on the Rights of the Child 20.11.1989

² *L.H et al. v. FRA* CRC/c/85/D/79/2019 02.11.2020

³ <https://www.nrk.no/urix/norsk-is-kvinne-i-syria-leir-vil-hjem-til-norge-1.15693332>. Nylig har nordmennene i området trukket tilbake ønsket om å bli repatriert: <https://www.aftenposten.no/norge/i/5GgXdO/ud-naa-vil-ingen-av-de-norske-is-kvinnene-i-syria-hjem-til-norge>

⁴ Inst. 260 S til Representantforslag 102 S (2021-2022), 16.03.2022

Oppgaven skal fokusere på situasjonen til norske statsborgere som i likhet med klagerne i *L.H v. FRA* befinner seg i syriske flyktningleirer (situasjonen med norske statsborgere i leirene omtales heretter som «saken» eller «denne saken»). Videre skal jeg ettergå påstanden til utenriksministeren om at Norge ikke har en plikt til å repatriere norske statsborgere fra leirene etter den Europeiske Menneskerettighetskonvensjonen(EMK).⁵

Pliktene etter EMK kan deles inn i å avstå fra handlinger som bryter borgernes rettigheter etter EMK, samt plikten til å sikre at borgernes rettigheter etter EMK blir overholdt. Denne delte forpliktelsen etter EMK er kjent som at konvensjonen oppstiller negative og positive forpliktelser for konvensjonsstatene.⁶

Forholdene de norske statsborgerne lever under i leirene utfordrer forbudet mot umenneskelig behandling i EMK art 3. Spørsmålet det skal fokuseres på er om Norge har en plikt til å repatriere borgerne fra leirene, for å sikre at menneskene i flyktningleirene ikke lever under forhold i strid med art 3.

Oppgavens problemstilling er om Norge har en plikt til å sikre rettighetene til norske statsborgere i syriske flyktningleirer gjennom repatriering, jf. EMK art 3, jf. art 1.

1.2 Forutsetninger

Første forutsetning er at de norske statsborgerne samtykker til repatriering og at samtykket gjelder på vegne av barna i leirene. Dette representerer viljen til enkelte av de norske borgere i leirene. I tillegg vil det ikke foreligge noen forpliktelse til repatriering om de aktuelle personene ikke samtykker til dette.

Neste forutsetning er at kurdiske selvstyremyndigheter ber Norge og andre nasjoner med borgere i området om å hente dem hjem. Dette gjenspeiler også forholdene i virkeligheten.⁷

Forutsetning nummer 3 er at repatriering er eneste mulighet til å sikre klagernes rettigheter. Denne forutsetningen foretas fordi det har vist seg vanskelig å endre situasjonen i leirene på annen måte enn ved repatriering.

⁵ European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, 04.11.1950

⁶ EMK art 1 og formuleringen «secure to everyone», se Aall, s. 48

⁷ <https://www.aftenposten.no/verden/i/weyO8M/europaadet-ber-land-hente-hjem-jihadister>

Til slutt forutsettes det at forholdene i leirene utgjør umenneskelig behandling av klagerne, i strid med EMK art 3. Videre forutsettes det at Norge har en positiv forpliktelse til å sikre klagernes rettigheter gjennom repatriering. Denne forutsetningen fører til at oppgavens fokus vil være på jurisdiksjon etter EMK. Grunnen til at dette gjøres er at vurderingene av jurisdiksjon og sikreplikt til dels sammenfaller, dermed unngås det å behandle to relativt like vurderinger.

Dermed foreligger det et konvensjonsbrudd etter EMK art 1, jf. art 3 om jurisdiksjonsvilkåret i art 1 er oppfylt. Norge vil da ha en sikreplikt til å repatriere klagerne.

1.3 Oppgavens oppbygning

For å besvare oppgavens hovedproblemstilling må det vurderes om jurisdiksjonsvilkåret etter EMK art 1 er oppfylt. Hva jurisdiksjonskravet i EMK art 1 mer konkret inneholder og hvordan det stiller seg i en sak om positive forpliktelser er temaet i kapittel 2.

I kapittel 3 er fokuset hvilke grunnlag for ekstraterritoriell jurisdiksjon som er anerkjent av EMD. I første del vil det redegjøres for kriteriene om ekstraterritoriell jurisdiksjon ut fra EMD-praksis. Videre vil det vurderes om disse kriteriene er oppfylt i denne saken. Til slutt i kapittel 3 skal jeg vurdere om kriteriene utformet av EMD er uttømmende for adgangen til ekstraterritoriell jurisdiksjon.

I kapittel 4 og 5 er fokuset ekstraterritoriell jurisdiksjon på annet grunnlag enn gjennom kriteriene fra EMD-praksis.

I kapittel 4 vil adgangen til at jurisdiksjon foreligger, bli belyst gjennom tilnærmingen til jurisdiksjon i anvendelsen av andre menneskerettighetskonvensjoner enn EMK. I første del av kapitlet vil jeg redegjøre generelt for vekten av annen internasjonal menneskerettighetspraksis i EMK-spørsmål. Andre del av kapitlet tar for seg to avgjørelser etter som gir argumenter i spørsmålet om jurisdiksjon foreligger i denne saken.

I kapittel 5 er fokuset på hensyn vektlagt i EMD i vurderinger av ekstraterritoriell jurisdiksjon. Relevansen og vekten til avgjørelsene i kapittel 4 vil danne et utgangspunkt som gir anvisning på om jurisdiksjon foreligger i denne saken. Dette utgangspunktet vil suppleres i kapittel 5 av hensynene vektlagt i EMD-praksis, og hvordan de gjør seg gjeldende i denne saken.

I første del av kapitlet vil det redegjøres for hva hensynene vektlagt av EMD er. I andre del av kapitlet vurderes det hvordan disse hensynene gjør seg gjeldende i denne sakens jurisdiksjonsspørsmål.

I kapittel 6 vil argumentene som utledes av annen internasjonal menneskerettighetspraksis og hensynene vektlagt i EMD-praksis vurderes. Dette leder til en konklusjon på om jurisdiksjon foreligger i denne saken etter EMK art 1. Ut fra denne konklusjonen kan hovedproblemstillingen besvares, om Norge har en positiv forpliktelse etter EMK art 1, jf. Art 3 til å repatriere norske statsborgere fra syriske flyktingleirer.

1.4 Noen metodiske spørsmål

Utgangspunktet for tolkning av EMK er Wien-konvensjonen art 31 og 32.⁸ Norge er ikke formelt tilsluttet Wien-konvensjonen, men m forholde seg til tolkningsprinsippene i art 31 og 32, ettersom de gjelder som folkerettslig sedvanerett.⁹

Wien-konvensjonens art 31 punkt 1 fastsetter utgangspunktet for EMK-tolkning, ved at det skal skje i tråd med «good faith» og «in accordance with the ordinary meaning to be given to the terms of the treaty in their context and in the light of its object and purpose».

EMKs «object and purpose» er at rettighetene i konvensjonen skal ivaretas.¹⁰ På bakgrunn av EMK som «an instrument for the protection of human rights» gjør dette at «its provisions must be interpreted and applied in a manner which renders its rights practical and effective» «not theoretical and illusory».¹¹

Harmonihensyn er også relevant for tolkning av konvensjonen. En side av dette er viktigheten av EMKs interne harmoni, ved at konvensjonens artikler skal leses og forstås i sammenheng med hverandre. En annen side er harmoni mellom EMK og andre menneskerettighetskonvensjoner.¹²

⁸ *Golder v. the United Kingdom* (4451/70 21) 02.1975 § 29

⁹ Aall, s.36

¹⁰ Jacobs, White and Ovey, s. 63 punkt 120, 2021

¹¹ *Airey v. Ireland* § 24 (6289/73) 07.07.1977 og *Scordino v. Italy* (36813/97) 29.03.2006 § 192

¹² Jacobs, White, Ovey, side 63 punkt 120 og 123

Etter Wien-konvensjonen art 32 er EMKs fortale også relevant for tolkning av konvensjonen, enten for å bekrefte en tolkning i samsvar med tolkningsmetodene over, eller for å finne mening der en annen tolkning vil være «ambiguous or obscure» «or leads to a result which is manifestly absurd or unreasonable».¹³

1.5 Bruk av EMK og EMD-praksis

I oppgaven vil jeg bruke den engelske versjonen av EMK fremfor den norske. Når det siteres fra EMD-praksis vil det også gjøres på engelsk. Dette gjøres fordi engelsk er et av de offisielle språkene til EMK og for EMD-praksis. I tillegg er min vurdering at det vil bli mindre presist å gjengi uttalelser fra EMK og EMD-praksis oversatt til norsk, fremfor å sitere direkte. Enkelte begrep fra EMD-praksis som brukes gjennomgående i oppgaven vil oversettes, for å forhindre for mange siteringer og ødelegge flyten i oppgaven. Det vil bli presisert der det gjøres.

2 Området for art 1: Jurisdiksjon og sikringsplikt

2.1. Jurisdiksjonsvilkåret i EMK art 1

Etter EMK art 1 skal «The High Contracting Parties» sikre «the rights and freedoms defined in section I» «to everyone within their jurisdiction». En ordlydstolkning av dette tilsier at EMK art 1 gjennom «jurisdiction» utgjør en forutsetning for at artiklene i «section I» skal gjelde. Denne seksjonen inneholder konvensjonens «Rights and freedoms». Dette tilsier at «jurisdiction» er en forutsetning for å vurdere om en rettighet etter EMK er brutt.

Det at jurisdiksjon er en forutsetning for å vurdere konvensjonsbrudd støttes også av EMD-praksis.¹⁴ Dermed medfører manglende jurisdiksjon at konvensjonsrettighetene ikke kan være brutt, ved at konvensjonsrettighetene ikke gjelder i situasjonen. Ordlyden av art 1 gir imidlertid ingen anvisning på hvordan «jurisdiction» skal avgrenses.

¹³ Wien-konvensjonen art 32 punkt a) og b)

¹⁴ *Al-Skeini v. The United Kingdom* (55721/07) 07.07.2011; 130, *Russia v. Georgia II* §129

Dersom uttrykket vurderes ut fra hvordan konvensjonens rettigheter best kan håndheves, taler formuleringen i art 1 om «secure[...] the rights[...] of this convention» at den mest praktiske løsningen er en konvensjonsstats territorium. Dette får følgen at statens ansvar etter EMK slutter ved en annen suveren stats territorium.

Denne forståelsen har også blitt stadfestet av EMD i praksis fra domstolen.¹⁵ I juridisk teori er det enkelte uenigheter om denne forståelsen ved krenkelser begått av en stats militære representanter, men dette er ikke en aktuell problemstilling her.

Forståelsen av «jurisdiction» etter art 1 som primært territoriell, tilsier at jurisdiksjon ikke foreligger i denne saken. EMD-praksis viser imidlertid at ekstraterritoriell jurisdiksjon kan foreligge etter visse kriterier. Dermed må det vurderes om disse kriteriene er oppfylt.

2.2 Betydningen av at saken gjelder statens positive forpliktelser

2.2.1 Generelt om sikreplikten

Før det redegjøres for kriterier for ekstraterritoriell jurisdiksjon etter EMK art 1, må det redegjøres for hvilken betydning det har for jurisdiksjonsspørsmålet at saken gjelder Norges positive forpliktelser.

EMK art 1 inneholder som nevnt en tosidig forpliktelse til å overholde konvensjonens rettigheter. Sikreplikten virker sammen med statens negative forpliktelser som en forsikring for at borgernes rettigheter etter konvensjonen oppfylles som EMK foreskriver. Dersom en stat ikke selv utøver tortur, men kan «se på» at andre utfører det uten at det medfører brudd med konvensjonens forbud mot tortur, ville ikke EMKs rettigheter vært «practical and effective».¹⁶ Sikreplikten er dermed en garanti for at borgerne reelt nyter de rettighetene som konvensjonen oppsetter.

En konvensjonsstat kan ikke forventes å hindre all konvensjonsstridig adferd. Dermed foreligger det visse vilkår for at sikreplikten skal inntre, slik at EMK bare rammer bare de tilfellene hvor staten kan klandres for ikke å ha sikret en borgers konvensjonsrettigheter.

¹⁵ *Bankovic v. Belgium* (52207/09) 12.12.2001 § 59, *Al Skeini* § 131, *Georgia v. Russland II* (38263/08) 21.01.2021 § 81

¹⁶ *Airey v. Ireland* § 24

Disse vilkårene er at det må foreligge en reell og nærliggende risiko for krenkelse, og at det må foreligge en alternativ handling for staten som ville minket eller forhindre risikoen for krenkelse.¹⁷ Denne alternative handlingen må også være rimelig å kreve av staten. Som det blir påpekt i *Osman v. UK* er hvilke krav som skal stilles til en stat i å sikre rettigheter en vanskelig avveining. På en side skal konvensjonen overholdes av staten som den har forpliktet seg til ved tilsluttelse. På den andre siden må ikke de positive pliktene som konvensjonen legger på staten bli en for stor byrde. Grunner til dette er både at sikring av rettigheter er komplekst arbeid og fordi umulige forpliktelser vil uthule konvensjonens innhold ved at det ikke lenger stilles reelle krav til hva en stat kan gjøre for å overholde konvensjonen.¹⁸

Sikring av rettigheter kan gjøres på mange ulike måter, og primært gjennom oppgaver som er statens domene. Eksempler på dette er lovgivning, maktutøvelse og etterforskning. Hva som rimelig kan kreves av staten beror på en helhetsvurdering av forholdene ved krenkelsen og viktigheten av rettighetene i den aktuelle artikkelen av konvensjonen.¹⁹ Et eksempel er torturforbudet i art 3 og retten til liv i art 2, som er ansett som særlig viktige. I forbindelse med disse artiklene kan det kreves at staten går langt i å sikre dem. I andre tilfeller derimot kan en handling som minker risikoen for krenkelse være et inngrep i en annen konvensjonsrettighet, som gjør at staten må gis noe større spillerom. Samlet gjør sikreplikten at en konvensjonsstat kan forpliktes etter EMK, enten ved unnlater, eller ved utilstrekkelig reaksjon mot en fare for konvensjonskrenkelse.

2.2.2 Viktigheten av å skille mellom positive og negative forpliktelser

Beskrivelsen over er som nevnt et forsøk på å skille positive og negative forpliktelser. Det finnes imidlertid tilfeller hvor det er uklart om handlingen skal anses som en positiv eller negativ forpliktelse. En sammenlikning av *Al-Skeini* og *Osman* kan tydeliggjøre forskjellen av en positiv og negativ forpliktelse.

I *Al-Skeini* var klagerne slektninger av sivile Irakere drept under en britisk sikkerhetsoperasjon i provinsen Al-Basra. Staten skapte selv de konvensjonsstridige forholdene, i form av at et liv ble tatt av britiske soldater. I *Osman* var utgangspunktet kjente trusler mot en lærer, og at denne læreren ble drept. Spørsmålet for EMD var om staten burde

¹⁷ *Osman v. The United Kingdom* (23452/94) 28.10.1998 § 116

¹⁸ *Osman* § 116

¹⁹ *Osman* § 116

og kunne handlet ytterligere for å forhindre at læreren ble drept. Dermed virker et skille mellom hvem som har skapt den konvensjonsstridige situasjonen å være en treffende test på om statens negative eller positive forpliktelser må vurderes, hvor det ved positive forpliktelser må vurderes om en stat har reagert klanderverdig på en fare for brudd på EMK.

Det er klart vanskeligere for en stat å sikre positive enn negative forpliktelser, som understrekes i *Osman* § 116. Dette tilsier igjen at et skille mellom positive og negative forpliktelser er viktig for å gjøre en grundig analyse av hvilke tiltak som skulle blitt tatt for å hindre konvensjonskrenkelse.

Skillet mellom hvem som har skapt en risiko for konvensjonskrenkelse er treffende i denne saken, ettersom Norge ikke har forårsaket situasjonen med flyktningleirer hvor basale menneskelige behov ikke kan dekkes. Det Norge har en innvirkning på er hvor lenge klagerne er nødt til å leve under disse forholdene. Spørsmålet om Norge er pliktige etter EMK til å repatriere, er dermed et spørsmål om rekkevidden av Norges positive forpliktelser etter EMK. Det at den angivelige konvensjonsstridige handlingen er at Norge ikke repatriere menneskene fra leirene, tilsier at dette må inngå i vurderingen av kriteriene for ekstraterritoriell jurisdiksjon.

3 Anerkjente grunnlag for ekstraterritoriell jurisdiksjon etter EMD-praksis

3.1 Ekstraterritoriell jurisdiksjon ved krenkelser i stater som ikke er tilsluttet EMK

Før adgangen til ekstraterritoriell jurisdiksjon gjennom kriterier utformet av EMD kan vurderes, må det vurderes om EMK kan gjelde for krenkelser som finner sted i Syria, en stat som ikke er tilsluttet EMK.

I *Bankovic* uttalte EMD at EMK bare kan gjelde innenfor «the convention legal space», som ble beskrevet til å gjelde statene som var tilsluttet konvensjonen.²⁰ Denne uttalelsen og konseptet om «convention legal space» fravek EMD senere i *Al-Skeini* hvor det anførte konvensjonsbruddet var utført av Britiske militære styrker i Irak, som ikke var tilsluttet

²⁰ *Bankovic v. Belgium* (52207/09) 12.12.2001 § 80

konvensjonen.²¹ Det er dermed irrelevant for jurisdiksjonsspørsmålet at Syria ikke er tilsluttet EMK.

3.2 Kriterier for ekstraterritoriell jurisdiksjon

Utgangspunktet er at jurisdiksjon etter art 1 ikke er oppfylt, som fører til at EMK ikke gjelder i den aktuelle situasjonen. EMD har anerkjent at handlinger utenfor et territorium i visse tilfeller kan oppfylle kravet til jurisdiksjon i art 1, kjent som ekstraterritoriell jurisdiksjon. Dermed må det vurderes om det foreligger ekstraterritoriell jurisdiksjon i denne saken ved å se på kriteriene utformet av EMD.

EMD har i hovedsak anerkjent adgangen til at ekstraterritoriell jurisdiksjon kan foreligge gjennom to kriterier, disse kriteriene er kriteriene om territoriell og personell kontroll. I denne delen skal det utgreies hva innholdet i disse kriteriene er. Dette skal gjøres ved å gjennomgå relevant EMD-praksis hvor kriteriene er utviklet.²²

3.2.1 Kriteriet om territoriell kontroll

I *Loizidou v. TUR* var bakgrunnen Tyrkias invasjon av Nord-Kypros i 1974.²³ Tyrkiske militærstyrker nektet klageren å returnere til eiendommen sin i det okkuperte området. EMD utviklet og brukte her kriteriet om territoriell jurisdiksjon. Domstolen uttalte at ekstraterritoriell jurisdiksjon kan oppstå «as a consequence of military action... it exercises effective of an area outside its national territory».²⁴ Siden Tyrkia erkjente at tyrkiske tropper nektet klageren å returnere til eiendommen sin, var kriteriet om territoriell kontroll oppfylt. Dette førte igjen til at jurisdiksjonsvilkåret i EMK art 1 var oppfylt. Domstolen viste med dette at jurisdiksjon i visse tilfeller kunne rekke utenfor en stats eget territorium.

I *Al-Skeini* fra 2011 oppsummerer EMD praksis om territoriell kontroll. Domstolen støttet seg til tidligere uttalelser fra *Loizidou* og uttalte at det som utgangspunkt må foreligge en «jurisdictional link» for at ekstraterritoriell jurisdiksjon kan oppfylles.²⁵ Denne tilknytningen kan oppstå eksempelvis når en stat foretar en handling utenfor eget territorium. Det kan også

²¹ Al-Skeini § 142

²² Al-Skeini § 133-142

²³ *Loizidou v. Turkey*, (15318/89) 23.03.1995

²⁴ *Ibid* § 62

²⁵ Al-Skeini § 149

oppstå når statens handlinger har «effects outside their own territory» dersom det foreligger «exceptional circumstances», slik EMD også uttalte i *Ilascu*.²⁶ I tillegg uttaler EMD at territoriell kontroll også kan oppstå dersom en stat gjennom «consent, invitation or acquiescence of the Government of that territory», utfører oppgaver normalt tillagt staten som styrer territoriet.²⁷

I *Georgia v. Russland II* var bakgrunnen den væpnede konflikten mellom de to statene i 2006. Klagerne var sivile drept av russisk artilleri på Georgisk territorium. EMD vurderte om jurisdiksjonskravet i EMK art 1 var oppfylt grunnet russisk territoriell kontroll over det aktuelle området. EMD besvarte spørsmålet benektende fordi det var en aktiv konflikt og en «context of chaos».²⁸ Siden begge styrkene kjempet om det aktuelle området, hadde ingen av dem kontroll over området. Dermed var ikke kriteriet om «effective control» oppfylt. Med denne uttalelsen høyner EMD kravene for at territoriell kontroll skal foreligge, ettersom nettopp denne tankegangen var anført av Storbritannia i *Hassan v. UK*, men ble avvist av EMD.²⁹

Samlet sett viser avgjørelsene fra EMD at territoriell kontroll kan utøves på flere måter. Det sentrale er at det må påvises en form for kontroll.³⁰ Denne kontrollen har i hovedsak blitt utført militært i EMD-praksis, men kan også skje gjennom overtakelse av oppgaver normalt tillagt staten, eller støtte og nær allianse til lokale myndigheter.³¹

3.2.2 Kriteriet om personell kontroll

Al-Skeini markerer en utvidelse av adgangen til ekstraterritoriell jurisdiksjon, ved at det utredes et kriterium om personell kontroll, i tillegg til det tidligere anvendte kriteriet om territoriell kontroll. For hva som skal til for at maktbruk utgjør en slik jurisdiksjonsstiftende handling, uttaler domstolen at «[w]hat is decisive in such cases is the exercise of physical power and control over the person in question».³²

²⁶ *Ilascu v. Moldova and Russia* (48787/99) 08.07.2004 § 131

²⁷ *Ibid* § 135

²⁸ *Georgia v. Russland II* § 126

²⁹ *Hassan v. The United Kingdom* (29750/09) 16.09.2014 § 77

³⁰ *Georgia v. Russland II* § 126

³¹ *Ilascu* § 135

³² *Al-Skeini* § 136

I *Hassan* ble dette kriteriet avnendt.³³ Klageren i denne avgjørelsen ble arrestert av Britiske styrker i Irak i en kort tidsperiode, før han ble sluppet løs igjen. Senere ble klageren funnet død, spørsmålet var om han var under kontrollen til britiske styrker da han døde. Retten fant at perioden han ble holdt fanget utgjorde personell kontroll på bakgrunn av den fysiske kontrollen arrestasjonen medførte. EMD kom likevel til at jurisdiksjon ikke forelå, ettersom klageren ikke døde da han var under denne personelle kontrollen.

I *Georgia v. Russland II* ble personell kontroll også vurdert i jurisdiksjonsspørsmålet. Klagernes liv var tatt av russiske styrker, men drapene skjedde ved russisk artilleri utstasjonert i området. EMD kom frem til at artilleriet, selv om det tok klagernes liv, ikke hadde et tilstrekkelig element av «proximity» til at det utgjorde en form for personell kontroll over menneskene som ble bombet.³⁴ Jurisdiksjonsvilkåret var dermed ikke oppfylt.

Samlet viser avgjørelsene fra EMD at en situasjon av personell kontroll innebærer en viss bruk av «physical power» fra *Al-Skeini*, i tillegg til «proximity» fra *Georgia v. Russland II*.

3.3 Er kriteriene om territoriell eller personell kontroll oppfylt i denne saken?

3.3.1 Territoriell kontroll i denne saken

Det viktigste argumentet mot territoriell kontroll er at Norge ikke har tropper i området som bidrar til å støtte en «local administration».³⁵ Kjernen ut fra avgjørelsene over er der en stat frivillig har skapt en situasjon utenfor eget territorium, som ved militær okkupasjon, eller ved aktiv støtte til de lokale myndighetene.³⁶ I slike tilfeller virker det mer naturlig at EMK skal gjelde, nettopp grunnet en frivillig påtakelse av oppgaver. Når Norge ikke har påtatt seg en tilsvarende rolle frivillig, taler det for at Norges rolle i Syria vanskelig kan utgjøre territoriell kontroll.

Dette argumentet har imidlertid nyanser. Selv om Norge ikke har tilstedeværelse i området nå, har Norge vært til stede i regionen tidligere. Norges rolle har primært bestått av opptrening av

³³ *Hassan v. The United Kingdom* (29750/09) 16.09.2014

³⁴ *Georgia v. Russland II* § 132

³⁵ *Al-Skeini* § 139

³⁶ *Al-Skeini* § 138

opprørsgrupper i Irak, og senere trening av kurdiske grupper i Jordan, med formålet om at de skal kjempe mot IS i Syria.³⁷ Dette taler for at Norge likevel har hatt en aktiv rolle i dagens situasjon.

Denne rollen er imidlertid lite treffende å omtale som en form for kontroll. Repatriering er en annen aktivitet Norge har foretatt i området. Det er en oppgave som stater normalt ikke foretar på andre suverene staters territorium. På andre siden vil kontrollen som utløses av repatrieringen, bare gjelde overfor den som blir repatriert. Dette tilsier at kontrollen ikke er av territoriell art. Videre er det oppstilt som krav i EMD-praksis at «the local administration survives as a result of the Contracting State's... support».³⁸ Dette er klart ikke tilfellet i denne saken. Samlet sett kreves det mer av den anklagede staten enn det som har vært Norges rolle i denne situasjonen. Kriteriet om territoriell kontroll er dermed ikke oppfylt.

3.3.2 Personell kontroll i denne saken

Handlingen i fokus for jurisdiksjonsvurderingen er om Norge har en plikt til å repatriere. Spørsmålet om rekkevidden av denne plikten mangler et preg av «exercise of physical power and control over the person in question».³⁹ Siden Norges handling om ikke å repatriere ikke har et fysisk preg, tilsier det også at kriteriet og uttalelsene fra *Al-Skeini* ikke passer på Norges rolle i denne saken. Dette tilsier at Norge ikke utøver personell kontroll.

Mangelen på en norsk statsrepresentant i området tilsier også at situasjonen mangler tilstrekkelig «proximity» mellom stat og klager.⁴⁰ EMD har ansett artilleriangrep i samme område som krenkelsene skjer som for fjernt til å utgjøre kontroll over klagerne. Dette taler for at mangelen på norske statsrepresentanter i nordøstre Syria utgjør en for fjern tilknytning til at personell kontroll kan foreligge.⁴¹ Mangelen på fysisk kontroll og nærhet mellom stat og klager fører til at kriteriet om personell kontroll ikke er oppfylt.

³⁷ <https://www.fn.no/Konflikter/den-islamske-staten-is>

³⁸ *Al-Skeini* § 138

³⁹ *Al-Skeini* § 136

⁴⁰ *Georgia v. Russland II* § 132

⁴¹ *Georgia v. Russland II* § 133

3.4 Er territoriell og personell kontroll uttømmende kriterier for adgangen til å konstatere ekstraterritoriell jurisdiksjon?

Når Norges angivelige konvensjonsbrudd er plikten til å repatriere, i motsetning til tilfellene EMD har vurdert med negative forpliktelser, skiller sakens situasjon seg vesentlig fra EMD-praksis. Disse kriteriene har vært egnet til å belyse situasjonen i sakene som EMD har vurdert, men er i denne saken en lite treffende beskrivelse av situasjonen. Siden kriteriene ikke passer dette tilfellet, er et naturlig spørsmål videre om kriteriene utgjør en uttømmende adgang for å konstatere ekstraterritoriell jurisdiksjon etter EMK art 1.

3.4.1 Suverenitetsprinsippets anvisning på dette spørsmålet

Kriteriene om territoriell og personell kontroll er utviklet i EMD-praksis. Dermed må relevant EMD-praksis analyseres for å vurdere om kriteriene er uttømmende. Det tidligere nevnte folkerettslige suverenitetsprinsippet kan også gi relevante bidrag til spørsmålet, ettersom prinsippet begrunner utgangspunktet om at jurisdiksjon primært skal være territorielt. Dermed vil det først vurderes hvordan det folkerettslige suverenitetsprinsippet gjør seg gjeldende opp mot kriteriene om territoriell og personell kontroll.

Begrunnelsen for utgangspunktet om at jurisdiksjon etter EMK i hovedsak er territorielt, er for å hindre et anvendelsesområde som griper inn i suvereniteten til stater som ikke er en del av EMK. Dermed kan ikke EMD pålegge forpliktelser for stater som ikke er tilsluttet EMK. Utgangspunktet for at spørsmålet om ekstraterritoriell jurisdiksjon reises er ved angivelige konvensjonsbrudd mot en borger fra en EMK-stat, begått i en stat som ikke er en del av EMK. I en slik situasjon tilsier suverenitetsprinsippet at dersom EMD gir en konvensjonsstat forpliktelser overfor sin borger i en annen stat, blir territorialstatens suverenitet innskrenket. Dermed bør et slikt tilfelle ikke rammes av EMK.

EMD finner imidlertid at i noen situasjoner er denne begrunnelsen lite treffende, som gjør at kriteriene om territoriell og personell kontroll er utarbeidet. Det er imidlertid ikke klart etter suverenitetsprinsippet at ekstraterritoriell jurisdiksjon kun skal kunne konstateres i tilfeller av territoriell og personell kontroll. Dersom denne saken brukes som eksempel, vil repatriering ikke utgjøre en reell suverenitetskrenkelse grunnet samtykket fra kurdiske selvstyremyndigheter til at Norge foretar repatriering. Dette taler for at ekstraterritoriell jurisdiksjon bør rekke videre enn tilfeller av territoriell og personell kontroll. Når dette ses i

sammenheng med at kriteriene om territoriell og personell kontroll ikke er oppfylt i denne saken, i tillegg fører anvendelse av kriteriene til en vurdering som passer dårlig på sakens forhold. Dette tilsier som utgangspunkt at suverenitetsprinsippet ikke begrunner at ekstraterritoriell jurisdiksjon etter EMK bare kan foreligge i situasjoner av territoriell og personell kontroll.

3.4.2 Utelukker EMD-praksis at ekstraterritoriell jurisdiksjon kan foreligge i andre situasjoner enn ved territoriell og personell kontroll?

Før uttalelsene i EMD-praksis vurderes må det først avklares hvilken vekt uttalelser fra tidligere EMD-praksis skal gis i avgjørelsen av EMK-spørsmål.

Det følger av EMDs uttalelser i *Stafford v UK* at EMD ikke er bundet av tidligere avgjørelser, men ut fra «legal certainty, foreseeability and equality before the law», bør tidligere avgjørelser følges så lenge det ikke foreligger «cogent reason» til å fravike den.⁴²

Dette tilsier at EMD-praksis må ilegges vekt så lenge det ikke foreligger god grunn til å fravike resultatet eller argumentasjonen i den aktuelle avgjørelsen. Grunner som kan begrunne fravikelse er etter *Stafford* «any emerging consensus as to the standards to be achieved».⁴³ Dersom slike grunner ikke foreligger, vil det utfordre hensynene til «legal certainty,» og «foreseeability», og følgelig må praksis følges.

Hensynene nevnt i *Stafford* tilsier at om uttalelsene i EMD-praksis gir anvisning på spørsmålet må uttalelsene følges, fordi det ikke foreligger «cogent reason» til å fravike disse avgjørelsene. Videre må det vurderes om kriteriene om territoriell og personell kontroll er uttømmende.

Vurderingen vil starte med den sentrale avgjørelsen *Al-Skeini v. UK*, hvor EMD oppsummerer tidligere kriteriene om territoriell og personell kontroll.

I *Al-Skeini* omtales de to unntakene grundig i § 132 til 142. Disse uttalelsene gjengis senere av EMD når kriteriene utpensles, som i *Jaloud v. NED*⁴⁴ § 139, *Hassan* §74 og *GEO v. RUS II* § 81. I *Al-Skeini* § 133 uttaler EMD at «the Court has recognised in its case-law that, as an

⁴² *Stafford and others v. The United Kingdom* (46925/99) 28.05.2002 § 68

⁴³ *Stafford* § 68

⁴⁴ *Jaloud v. the Netherlands* (47708/08) 20.11.2014

exception to the principle of territoriality, a Contracting State's jurisdiction under Article 1 may extend to acts of its authorities which produce effects outside its own territory». Videre nevnes eksempler på slike «acts of its authorities» som «acts of diplomatic and consular agents...». Domstolen nevner så de øvrige formene for territoriell og personell kontroll fra tidligere EMD-praksis.

Uttalelsene om kriteriene er bygget opp ved å oppsummere hva EMD tidligere har anerkjent at kan føre til ekstraterritoriell jurisdiksjon.⁴⁵ Det omtales ikke nærmere hvorfor akkurat disse kriteriene utgjør adgang for ekstraterritoriell jurisdiksjon. Dette kunne vært gjort eksempelvis ved å vise til hvordan kriteriene balanserer sentrale hensyn, som igjen kunne begrunnet hvorfor ekstraterritoriale anvendelsesområdet til EMK ikke kan rekke videre enn situasjoner av territoriell og personell kontroll.

Ved ikke å se helhetlig på kriteriene, gis de et fragmentert preg. EMD anvender kriteriene som tidligere var laget til en spesifikk sak uten å utgreie grundigere for hvorfor akkurat dette kriteriet begrunner ekstraterritoriell jurisdiksjon. Domstolen omtaler heller ikke kriteriene i en større sammenheng ved å uttale seg om den generelle adgangen for ekstraterritoriell jurisdiksjon.

Fokuset på territoriell og personell kontroll etterlater inntrykket av at kriteriene ikke utgjør alle mulige situasjoner hvor ekstraterritoriell jurisdiksjon kan foreligge. Dette støttes særlig av EMDs metode i *Al-Skeini*, hvor kriteriet om personell kontroll tidligere ikke var anerkjent. Her anvendte imidlertid EMD uttalelser fra tidligere EMD-praksis som grunnlag for å oppstille dette kriteriet.⁴⁶ Dermed utelukker ikke *Al-Skeini* at ekstraterritoriell jurisdiksjon kan foreligge utenfor de to unntakene.

I *Georgia v. Russland II* kom EMD som nevnt frem til at det ikke forelå territoriell eller personell kontroll, slik at jurisdiksjonsvilkåret i art 1 ikke var oppfylt.

Det er vel så interessant å se hva domstolen ikke foretok i avgjørelsen. Det kan argumenteres for at i en væpnet konflikt står tanken om at EMK bør forfølge en stats handlinger utenfor eget territorium sterkt, og at hensynet til å unngå et vakuum av konvensjonsrettigheter bør tillegges stor vekt. Dette synet støttes av tidligere uttalelser i EMD-praksis.⁴⁷ Ut fra dette

⁴⁵ *Al-Skeini* § 136

⁴⁶ Se *Al-Skeini* § 136

⁴⁷ *Al-Skeini* § 142

argumentet burde domstolen gått langt i å vurdere jurisdiksjon selv om territoriell og personell kontroll ikke var oppfylt. Dette ble imidlertid ikke gjort. Etter at domstolen vurderte og kom til at ingen av kriteriene var oppfylt, ble jurisdiksjonsspørsmålet besvart avkreftende og klagernes sak avvist.

Dette tilsier at dersom det hadde eksistert et spillerom utenfor de to kriteriene, ville domstolen gjort en generell vurdering av ekstraterritoriell jurisdiksjon. Det er nærliggende å tenke at det i denne avgjørelsen er passende å sette kriteriene inn i en større sammenheng, siden domstolen finner detaljer som fører til at kriteriene ikke kan anvendes. Dette støttes av at behovet for vern etter konvensjonen er stort i denne situasjonen, for å beskytte sivile under de aktive kampene. Når dette ikke blir gjort, taler avgjørelsens oppbygning for at de to kriteriene er uttømmende for adgangen til å konstatere ekstraterritoriell jurisdiksjon.

På den andre siden likner situasjonen i *Georgia v. Russland II* situasjonene i EMD tidligere har behandlet. Dette tilsier at selv om faktum i *Georgia v. Russland II* taler for å gjøre en grundig vurdering for å forhindre konvensjonsvakuum, så har domstolen allerede vurdert spørsmålet forsvarlig ved å se på de to kriteriene. Dette tyder på at det ikke var grunnlag for å se på en adgang for jurisdiksjon utenfor unntakene. Dette argumentet, sammen med at det ikke uttales eksplisitt om kriteriene er uttømmende, taler for at heller ikke denne avgjørelsen kan anses å utelukke ekstraterritoriell jurisdiksjon utenfor disse kriteriene.

Det at spørsmålet om Norges plikt til repatriering er så forskjellig fra faktum i *Georgia v. Russland II*, viser variasjonen i tilfeller der spørsmålet om ekstraterritoriell jurisdiksjon kan oppstå. Dette tilsier at unnlattelse av å omtale kriteriene i et større bilde er av liten verdi i denne saken, siden EMDs kriterier uansett ikke er treffende. Samlet sett tyder dette på at avgjørelsen ikke utelukker at ekstraterritoriell jurisdiksjon kan vurderes i andre tilfeller enn av territoriell og personell kontroll.

De tre avgjørelsene som omtales over inneholder ikke eksplisitte uttalelser eller annet som med tyngde taler for at ekstraterritoriell jurisdiksjon ikke kan foreligge utenfor situasjoner av territoriell eller personell kontroll. Dermed utelukker ikke EMD-praksis at det eksisterer et spillerom for å vurdere ekstraterritoriell jurisdiksjon utenfor disse to kriteriene.

I The European Convention on Human Rights støttes inntrykket av at kriteriene ikke er uttømmende, ved at det uttales at «The territorial reach of the convention is still far from clear, with new cases being referred or relinquished to the Grand Chamber every year». I sin

begrunnelse for hvorfor dette stadig skjer, nevner forfatterne stadige grensetvister og væpnede konflikter i og utenfor Europa med involvering av Europeiske land. I tillegg nevnes andre globale problemer som Europeiske statsborgere som har reist fra hjemlandet sitt for å kjempe for den Islamske Stat. Forfatterne avslutter tankerekken med å uttale at «It therefore seems likely that the Strasbourg Court will continue to be troubled by the notion of «jurisdiction» within the meaning of Article 1 of the Convention for the foreseeable future».⁴⁸ Annen juridisk litteratur støtter også inntrykket EMD-praksis gir om at det eksisterer et videre spillerom for ekstraterritoriell jurisdiksjon.⁴⁹

Siden kriteriene om territoriell og personell kontroll ikke er uttømmende, må det vurderes hvilke momenter som er relevante i jurisdiksjonsspørsmålet, når kriteriene ikke kan anvendes.

4 Vurdering av ekstraterritoriell jurisdiksjon utenfor kriteriene om territoriell og personell kontroll: Praksis fra andre menneskerettighetsorganer

4.1 Relevansen av annen praksis generelt i EMK-spørsmål

Når det finnes et spillerom etter EMK for å konstatere jurisdiksjon på annet grunnlag, må det hvilke momenter som må vektlegges i vurderingen av dette grunnlaget. Løsningen av liknende problemstillinger etter andre menneskerettighetskonvensjoner kan gi anvisning på hvordan situasjonen skal løses etter EMK. Derfor er fokuset i dette kapitlet relevansen til annen internasjonal praksis.

Det vil i punkt 4.2 fokuseres på to avgjørelser hvor jurisdiksjon etter barnekonvensjonen og etter FNs menneskerettighetserklæring vurderes. Før disse avgjørelsene analyseres, vil det vurderes hvilken relevans rettspraksis om andre menneskerettighetskonvensjoner har generelt for løsningen av EMK-spørsmål.

I *Hassan* argumenterte Storbritannia for at EMK ikke kunne gjelde i de aktive fasene av en konflikt, og at først når et område var okkupert kunne det foreligge en territoriell kontroll. EMD avviste dette argumentet med at en slik tilnærming ville stride imot praksis fra

⁴⁸ Jacobs, White and Ovey, s. 108

⁴⁹ Aall, s. 54 til 56

ICJ(International Court of Justice). EMD uttaler videre at det ikke er noe i veien for at både EMK og andre menneskerettighetskonvensjoner gjelder i en sak. Videre understreket domstolen viktigheten av harmoni mellom menneskerettighetskonvensjoner, og at EMK ikke skal tolkes i et vakuum.⁵⁰

I *Issa v. TUR* anvendte EMD praksis fra Inter-American Commission of Human Rights og Human Rights Committee i spørsmålet om hvor langt EMK rekker utenfor en stats eget territorium. EMD uttalte at konvensjonen ikke tillater en stat å foreta handlinger i en fremmed stat som den ikke kunne foretatt innenfor eget territorium, i tråd med praksisen fra IACHR og UN HRC.⁵¹

EMD viser i disse avgjørelsene ved å anvende praksis fra andre menneskerettighetsorganer, samt uttalelsene om ønskelighet med harmoni mellom menneskerettighetskonvensjoner at praksis fra andre menneskerettighetsorganer må vektlegges i vurderingen av EMK-spørsmål.

4.2 Menneskerettighetspraksis som er relevant i denne saken

4.2.1 *A.S v. Italy* – UN Human Rights Council⁵²

I avgjørelsen befant en båt med migranter seg i nød utenfor Italias og Maltas farvann. Italia hadde et redningsskip ikke langt unna og muligheten til å sende det til båten i nød, men valgte ikke å gjøre det. Italienske redningsmyndigheter informerte heller ikke Maltesiske myndigheter om situasjonen og skipets posisjon. Klagerne anførte at deres rett til liv etter FNs verdenserklæring om menneskerettigheter art 3 var krenket, siden skipet til slutt sank uten å ha mottatt hjelp, og over 200 personer mistet livet. I likhet med denne saken gjelder avgjørelsen en unnlattelse av å handle for å forhindre en mulig krenkelse.

Rollen til FNs Human Rights Council(UN HRC) er å gi rådgivende uttalelser om etterfølgelsen av rettighetene i FNs menneskerettighetserklæring. Komiteen kan ikke pålegge de tilsluttede statene rettslige forpliktelser slik som EMD kan. UN HRC vurderte om det

⁵⁰ *Hassan* § 77

⁵¹ *Issa v. Turkey* (31821/96) 16.11.2004 § 71

⁵² *A.S V. Italy* CCPR/C130/D/3042/2017

foreligger ekstraterritoriell jurisdiksjon for Italia, ved om menneskene var innenfor Italienske myndigheters «power».

UN HRC anså den geografiske nærheten mellom det synkende skipet og den italienske kystvakten, sammen med den konstante kommunikasjonen og muligheten til å berge skipet som viktige faktorer. Disse faktorene omtales som at Italia hadde et «special relationship of dependancy» til skipet. Komiteen uttaler så at når Italienske myndigheter var klar over farene og konsekvensene av ikke å hjelpe, og likevel ikke hjalp til, var klagerne innenfor Italias «power» og jurisdiksjonsvilkåret var oppfylt.⁵³

4.2.2 *L.H v. France – the Committee on the Rights of the Child*

CRC konkluderte med at det forelå jurisdiksjon, og ble fattet ut fra en total vurdering av situasjonens forhold. Forhold som ble vektlagt var barnas sårbarhet i situasjonen, at leiren befinner seg i en aktiv konfliktsone, i tillegg til mangel på sanitære forhold, mat og drikkevann. I tillegg uttalte CRC at forholdene der utgjorde en umiddelbar fare for «irreparable harm to the childrens lives», og deres fysiske og psykiske integritet og utvikling. Dette ble sett i sammenheng med at Syriske Kurdistan er det som i størst grad fungerer som statlig aktør overfor leiren, men at de ikke kan endre situasjonen.⁵⁴

I avgjørelsens punkt 10 legger komiteen vekt på at staten Frankrike har «capability and power» til å sikre rettighetene til menneskene ved å repatriere dem. Denne konklusjonen fattes ut fra Frankrikes forhold til Syriske Kurdistan, som tidligere har samarbeidet om repatriering til Frankrike. Komiteen kommer frem til at jurisdiksjonskravet i barnekonvensjonen er oppfylt etter en vektlegging av alle disse forholdene.

4.3 Et utgangspunkt: Avgjørelsens anvisning på sakens jurisdiksjonsspørsmål

De to avgjørelsene fra CRC og UN HRC er lik denne saken på flere måter, noe som gjør det interessant å foreta en grundigere analyse av begge avgjørelsene.

Avgjørelsens tilnærming om at statene har mulighet til å endre klagerens situasjon, forteller at det i anvendelsen av andre internasjonale konvensjoner i liknende tilfeller som i denne

⁵³ Se *A.S v. ITA* punkt 7.8

⁵⁴ Se *L.H v. FRA* punkt 9.7

saken, er anvendt et vidt jurisdiksjonsbegrep. Avgjørelsene er egnet til å gi et utgangspunkt for hvor stort spillerommet for å konstatere ekstraterritoriell jurisdiksjon etter EMK er, når kriteriene om territoriell og personell kontroll ikke er oppfylt.

Dette understøtter EMD-praksis og juridisk teori om at det finnes et spillerom for å vurdere jurisdiksjon utenfor kriteriene om territoriell og personell kontroll. Dette er imidlertid bare et utgangspunkt, hvor stor vekt harmoniargumentet skal få i denne sakens jurisdiksjonsspørsmål avhenger av avgjørelsens argumentative verdi. Dermed må det gjøres en vurdering av avgjørelsens relevans og vekt for å avgjøre hvor stor vekt de skal gis i denne sakens jurisdiksjonsspørsmål.

4.4 Relevans og vekt av *A.S v. ITA* og *L.H v. FRA* i denne sakens jurisdiksjonsspørsmål

4.4.1 *A.S v. ITA*

Avgjørelsens relevans

For å avklare relevansen til *A.S v. ITA*, og følgelig tilnærmingen om «within their power», må det vurderes i hvilken grad Norges tilknytning til klagerne likner sakens faktum, og beskrivelsen av Italias tilknytning til skipet som et «special relationship of dependency». Spørsmålet videre er dermed om klagerne har et «special relationship of dependency» til Norge.

Klagerne i *A.S* befinner seg i en situasjon som staten kan stanse, i likhet med klagerne i denne saken. I *A.S* viser dette seg i form av det synkende skipet og muligheten for redning. Risikoen i denne saken stammer fra forholdene i flyktningleirene. Dette, sett i sammenheng med at klagerne er norske statsborgere tilsier at tilknytningen mellom Norge og klagerne utgjør et «special relationship of dependency».

Faren det synkende skipet utgjør i *A.S*, tilsier at faren for krenkelse er mer umiddelbar enn i denne saken. Redningsskipet er fysisk nærmere situasjonen enn det Norge er å repatriere klagerne i denne saken. Repatriering krever også mer planlegging, tid og ressurser enn det gjør ved å assistere det synkende skipet. Denne forskjellen tilsier også at det er mer naturlig å stille strengere krav til en part som kan avverge en nært forestående konvensjonskrenkelse på

en lite byrdefull måte. Det vil til sammenlikning være langt mer byrdefullt og tidkrevende for Norge å repatriere, i tillegg til at faren som klagerne repatrieres fra ikke er like umiddelbar som faren ved et synkende skip. På andre siden foregår det konvensjonskrenkelse i leirene i form av levekårene som vil vedvare til de blir stanset. Dermed foreligger det allerede en krenkelse i leirene, samtidig som det er risiko for ytterligere krenkelser som tap av liv, og innvirkning på barnas psykiske og fysiske utvikling. Dette tilsier at nærheten av fare for konvensjonskrenkelse mellom A.S og denne saken ikke er så ulik. På tross av dette er det likevel en viss forskjell ved at Norge ikke kan forhindre faren like enkelt, som igjen taler for at det ikke er et «special relationship of dependency».

Det at situasjonene i denne saken og i *A.S v. ITA* reiser forskjellige forpliktelser, støttes av havrettskonvensjonen av 1982 art 98. Denne artikkelen gir en plikt for stater til å hjelpe de i nød på havet, selv utenfor en stats eget farvann.⁵⁵ Komiteen vektlegger artikkelen for å komme frem til at Italia hadde en plikt til å hjelpe etter FNs deklarasjon om menneskerettigheter.⁵⁶ En plikt for stater til å hjelpe egne statsborgere i nød i et annet land finnes derimot ikke. Det mest nærliggende alternativet er konsulær bistand. Det er imidlertid klart at nordmenn i utlandet ikke har et rettskrav på konsulær bistand.⁵⁷

Nå ble ikke ansvar for Italia vurdert etter havrettskonvensjonen, men etter FNs menneskerettighetskonvensjon. Komiteen la likevel vekt på pliktene til å yte hjelp etter havrettskonvensjonen.⁵⁸ Når en slik plikt ikke foreligger for Norge i denne saken, tilsier det at det samme forholdet av «dependency» mellom Norge og klagerne ikke foreligger.

Oppsummert kan Italia hjelpe migrantene med redningsskipet, men velger ikke å gjøre det. Utfallet er at liv går tapt. I denne saken er konsekvensen av ikke å repatriere at klagerne lever under forhold i strid med EMK. Det finnes ikke en tilsvarende forpliktelse for å forhindre umenneskelig behandling av statsborgere i utlandet, som den plikten til assistanse på havet som havrettskonvensjonen art 98 oppsetter. Dette taler mot at tilknytningen mellom Norge og klagerne kan oppstille like strenge forpliktelser for Norge. Det at forholdene i leirene utgjør en løpende krenkelse av EMK, i tillegg til at levekårene kan føre til omfattende konsekvenser

⁵⁵ Se *A.S v. ITA* punkt 7.6

⁵⁶ Universal Declaration of Human Rights 10.12.1948

⁵⁷ Meld. St. 12 (2010-2011) Bistand til nordmenn i utlandet, side 8-9

⁵⁸ *A.S v. ITA* punkt 7.6

for barnas fysiske og psykiske utvikling, taler imidlertid for at det er naturlig å oppsette en streng plikt for å avverge disse forholdene.⁵⁹

I hvilken grad Norge kan hjelpe og hva som er rimelig å forvente vil også vurderes fullt ut i en vurdering av om en sikrepunkt er brutt. Dette tilsier at likheten mellom denne saken og *A.S* om at begge gjelder tilfeller hvor staten har den eneste muligheten til å avverge en krenkelse, må vektlegges tungt.

Dermed foreligger det et forhold av «dependency» i denne saken. Dette taler igjen for at Norge, i likhet med Italia har klagerne «within their power». Spørsmålet videre er hvilken vekt dette skal gis i jurisdiksjonsspørsmålet.

Vekten av *A.S v. ITA* i denne sakens jurisdiksjonsspørsmål

Utgangspunktet er som nevnt at EMD ikke er bundet av praksisen til andre menneskerettighetsorganer. Dette er særlig gjeldende ettersom UN HRC kommer med rådgivende uttalelser om stateres oppfyllelse av FNs menneskerettighetserklæring, slik at avgjørelsen medfører ingen rettslige forpliktelser. Dermed vil vekten av avgjørelsen primært være dens argumentative verdi.

Siden EMD-praksis ikke har eksplisitte uttalelser om jurisdiksjon utenfor tilfellene om territoriell og personell kontroll, gir ikke EMDs uttalelser noen anvisning på forsvarligheten av å vektlegge tilnærmingen om «within their power». Derimot kan tilnærmingen om «within their power» sammenliknes med EMDs tilnærming om territoriell og personell kontroll, for å avgjøre om de to tilnærmingene harmonerer.

Dersom tilnærmingen om «within» en stats «power» sammenliknes med EMDs tilnærming om stateres territorielle og personelle kontroll, er det ikke opplagt at uttrykkene har forskjellig rekkevidde, eller anvendelsesområde. Ordlyden til de to uttrykkene er relativt like, som skulle tilsi at de praktiseres relativt likt. Forskjellen oppstår i størst grad ved anvendelsen av de to tilnærmingene.

På en side er «within their power» er en mer anvendelig test enn territoriell og personell kontroll, etter som EMDs kriterier bare er anvendelig på noen situasjoner og i størst grad ved

⁵⁹*L.H v. FRA* punkt 9.7: CRC kom til at risikoen av å forbli i leirene utgjorde en «imminent risk» for barnas «physical and mental integrity and their development»

militær okkupasjon av fremmed territorium og makt utøvd av statsrepresentanter.

Tilnærmingen «within their power» som anvendes i *A.S v. ITA* er ikke bare anvendelig på én type faktum. Det er dermed ingen motsetning mellom de to tilnærmingene, og det er ikke holdepunkter for at «within their power» vil medføre en utvidelse av jurisdiksjon etter EMK i større grad enn det EMD legger opp til. Tilnærmingen om «within their power» vil dermed ikke stride imot kriteriene om territoriell og personell kontroll. Dermed må konklusjonen til UN HRC om at jurisdiksjon foreligger i avgjørelsen, og tilnærmingen til spørsmålet om en stat har klagerne «within their power», tillegges en viss vekt.

4.4.2 *L.H v. FRA*

Avgjørelsens relevans

Som nevnt i innledningen er omstendighetene i denne saken basert på *L.H v. FRA*. Dermed er forholdene for klagerne i *L.H* utvilsomt relevante i denne saken.

Siden jurisdiksjonsvurderingen inkluderer vurderingen av Frankrikes rolle i situasjonen, er Norges rolle i situasjonen med norske statsborgere i leirene også relevant. Norge har i likhet med Frankrike hentet ut egne statsborgere fra området. Forholdet mellom Norge og syriske Kurdistan er dermed relativt likt som Frankrikes forhold til de kurdiske selvstyremyndighetene. Dette underbygger at *L.H* er relevant til denne sakens jurisdiksjonsspørsmål. Spørsmålet videre er hvilken vekt avgjørelsen skal ilegges.

Vekten av *L.H v. FRA* i denne sakens jurisdiksjonsspørsmål

Vekten av avgjørelsen må som ved *A.S v. ITA* vurderes ut tilnærmingen til jurisdiksjon som CRC anvendte, og om den er forsvarlig sammenliknet med terskelen for jurisdiksjon gjennom EMD-praksis. Konsekvensen av et brudd vil være at det ikke er ønskelig med harmoni mellom konvensjonene, med den følgen at avgjørelsen ikke kan vektlegges i denne sakens jurisdiksjonsspørsmål.

Forholdene i situasjonene er like, dette taler ut fra harmonihensyn for at sakene løses likt både etter EMK og barnekonvensjonen. En unnlattelse av å gjøre dette vil kunne føre til at to menneskerettighetskonvensjoner vokser i ulik retning og på lang sikt blir mer ulike. På en

side er det ikke problematisk at ulike konvensjoner inneholder ulike rettigheter, slike forskjeller finnes allerede mellom EMK og andre konvensjoner. Det er dermed ikke et viktig argument å oppnå absolutt harmoni mellom EMK og andre menneskerettighetskonvensjoner. På den andre siden er det derimot ønskelig med harmoni av hensyn til EMK som et felleseuropeisk prosjekt, som skal gi individer et tilstrekkelig godt og heldekkende vern, inkludert barn. Dette kan tilsa at EMK ikke bør tolkes slik at den har en mindre rekkevidde enn barnekonvensjonen på et tilfelle som denne saken og *L.H* gjelder.

Dette taler for at når Norge har «power and capability» til å endre klagernes situasjon, så gjelder EMK-rettighetene for klagerne, og jurisdiksjon foreligger. Videre må tilnærmingen til CRC i *L.H v. FRA* analyseres, ut fra hvordan den harmonerer med terskelen for ekstraterritoriell jurisdiksjon utviklet av EMD.

Avgjørelsens tilnærming til jurisdiksjonsspørsmålet, om at Frankrike har «power and capability» til å endre klagernes situasjon, er det mest interessante for overføringsverdien til denne saken. Siden denne saken er basert på situasjonen i *L.H v. FRA* er det nærliggende at Norge også har «power and capability» til å endre klagernes situasjon i denne saken.

Tilnærmingen om «power and capability» minner om den benyttet av UN HRC i *A.S* i form om Italias hadde skipet «within their power». Det sentrale i disse tilnærmingene er om staten har mulighet til å påvirke klagernes rettigheter. Som beskrevet under *A.S v. ITA* er ikke disse uttrykkene i sin ordlyd så forskjellig fra EMDs territoriell og personell kontroll. Forskjellen er imidlertid at EMDs tilnærming bare er benyttet i spesifikke situasjoner, og ikke kan anvendes som et generelt kriterium i spørsmålet om ekstraterritoriell jurisdiksjon.

Tilnærmingen om å se på en stats «power» og «capability» legger opp til at endringer i klagerens rettigheter, i tillegg til statens mulighet til å endre rettighetene medfører jurisdiksjon. Dermed omfattes både negative og positive forpliktelser. Ved å omfatte muligheten til å endre klageres rettigheter, fører denne tilnærmingen til en større klarhet om rekkevidden av positive forpliktelser utenfor en stats territorium, sammenliknet med klarheten gjennom EMDs kriterier.

Dermed har CRC og UN HRC kriterier som tross mangel på klare terskler er egnet for generell anvendelse i spørsmålet om ekstraterritoriell jurisdiksjon. EMDs tilnærming mangler også klare terskler, i tillegg til å bare være tilpasset et fåtall situasjoner. Dette tilsier de mer generelle kriteriene bør tillegges vekt ut fra systembetragtninger, og at de vil bidra til større

forutberegnelighet om de anvendes etter EMK. Dermed fører avgjørelsen i likhet med *A.S v. ITA* ikke til motsetninger med EMDs tilnærming om territoriell og personell kontroll. Konklusjonen til CRC om at jurisdiksjon foreligger, og tilnærmingen til spørsmålet om en stat har klagerne «power and capability», må dermed tillegges en viss vekt.

4.4.3 Hvilken løsning på jurisdiksjonsspørsmålet taler *A.S* og *L.H* for?

Begge avgjørelsene er relevante til spørsmålet om jurisdiksjon for en norsk sikreplikt for norske statsborgere i Syria. Norges kapasitet til å stanse forholdene i leirene ved repatriering, tilsier at jurisdiksjon foreligger i situasjonen, når sett i sammenheng med tilnærmingene om «within their power» og «capacity and power» som CRC og UN HRC benytter på jurisdiksjonsspørsmålet. Formålet om harmoni i menneskerettighetssystemet taler for det samme.

5 Hensyn vektlagt i EMD-praksis i vurderingen av ekstraterritoriell jurisdiksjon

5.1 Generell del: Hvilke hensyn er vektlagt i EMD-praksis?

Når EMD-praksis ikke inneholder klare uttalelser om ekstraterritoriell jurisdiksjon generelt, blir hensynene EMD vektlegger som grunnlag for kriteriene om territoriell og personell kontroll et viktig moment i vurderingen utenfor EMDs kriterier. Dermed må det vurderes hvordan disse hensynene gjør seg gjeldende i denne saken, for å kunne avklare om det foreligger jurisdiksjon i denne saken, etter EMK art 1.

5.1.1 Konvensjonen som et effektivt virkemiddel for å sikre reelle rettigheter

I *Bankovic* trekker EMD inn domstolens effektivitet i vurderingen av ekstraterritoriell jurisdiksjon.⁶⁰ Det uttales at en ineffektiv domstol vil hindre prøvingen av konvensjonsrettighetene. Denne ineffektiviteten kan føre til at borgere ikke opplever et reelt vern av EMK-rettighetene, og at stater ikke lenger vil respektere konvensjonen.

⁶⁰ *Bankovic* § 75

Domstolen anså klagernes argumenter om at jurisdiksjon i saken forelå, som ensbetydende med et argument om at universell jurisdiksjon bør foreligge etter konvensjonen. EMD uttalte at effektivitet var den primære hindringen for at universell jurisdiksjon kan tillates, ved at universell jurisdiksjon vil legge så store byrder på statene at konvensjonsforpliktelsene ikke kan oppfylles. Videre uttalte EMD at om domstolen blir hindret i sin effektive prøving av staters forpliktelser etter konvensjonen, er risikoen at rettighetene blir teoretiske fremfor reelle.

Det sentrale å hente ut fra avgjørelsen er relevansen av effektivitetsbetraktninger i jurisdiksjonsspørsmålet som sentrale for håndhevelsen og etterfølgelsen av rettighetene i EMK. Hensynet vurderes også i senere praksis fra EMD.⁶¹ Dette gjør konvensjonens effektivitet til et sentralt hensyn i spørsmålet om ekstraterritoriell jurisdiksjon. I kapittel 5.2 vil det derfor vurderes hvordan dette hensynet gjør seg gjeldende.

5.1.2 Konvensjonens funksjon som et levende instrument

I fortalen til EMK nevnes faren ved en restriktiv etterfølgelse av ordlyden i EMKs artikler, ved at EMK risikerer ikke å kunne tilpasse seg nye samfunnsforhold. Konvensjonens vagt utformede artikler er dermed et middel for fleksibel tilpasning, slik at konvensjonen og EMD kan fungere som tiltenkt.⁶² EMD-praksis understreker også viktigheten av dette prinsippet. Første gangen det ble anvendt var i *Tyrer v. UK*, her uttalte EMD at EMK er et «living instrument [that] must be interpreted in light of present-day conditions».⁶³

Det er klart at EMD ikke kan utøve sitt mandat uten muligheten til å utvikle konvensjonen i tråd med endrede samfunnsforhold. EMD uttaler i *Stafford* i forbindelse med dette temaet at «A failure by the Court to maintain a dynamic and evolutive approach would risk rendering it a bar to reform or improvement».⁶⁴

Hensynet til EMK som et levende instrument må balanseres med formålet om EMDs effektivitet og at konvensjonen inneholder reelle rettigheter. En utvikling hvor EMD beveger seg for langt vekk fra konvensjonsteksten kan skape flere forpliktelser for statene og dermed en større byrde. Dersom konvensjonsstatene ikke finner støtte for EMDs utvikling av

⁶¹ Se *Al-Skeini* § 162

⁶² ECHR Travaux Préparatoires, s. 3 punkt b). 31.03.1973

⁶³ *Tyrer v. the United Kingdom* (5856/72 25).04.1978 § 31

⁶⁴ *Stafford v. the United Kingdom* (46295/99) 28.05.2002 § 68

konvensjonen i konvensjonsteksten, kan det føre til en uthuling av konvensjonen enten ved manglende vilje til å oppfylle forpliktelsene, eller utmeldelse fra konvensjonssamarbeidet. Dermed må EMD i sin tolkning og videreutvikling av EMK treffe en balanse mellom statenes byrde gjennom konvensjonens forpliktelser, og at konvensjonen skal være et fungerende instrument for å sikre rettighetene den angir.

5.2 Spesiell del: Hvordan disse hensynene gjør seg gjeldende i denne saken

Ut fra hvordan liknende problemstillinger er løst i UN HRC og CRC, er et tenkelig utgangspunkt at spillerommet for ekstraterritoriell jurisdiksjon etter EMK også omfatter tilfellet i denne saken. Dette utgangspunktet forsterkes av formålet om harmoni mellom menneskerettighetskonvensjoner. Det er likevel ikke sikkert at tilnærmingen om kapasitet som grunnlag for at ekstraterritoriell jurisdiksjon foreligger, er forenelig med EMD-praksis.

Faktorene i denne saken som kan føre til jurisdiksjon er tilknytningen mellom Norge og klagerne, i form av klagernes nasjonalitet. EMD har uttalt at nasjonalitet kan være en jurisdiksjonsstiftende faktor, men at det ikke kan føre til jurisdiksjon uten at også andre faktorer foreligger.⁶⁵

De andre relevante faktorene er forholdene på klagernes side i form av levekår i strid med EMK art 3. Avgjørelsene fra CRC og UN HRC taler for at dette må ses opp mot Norges kapasitet i saken, ved at Norge har mulighet til å få de konvensjonsstridige forholdene til å opphøre ved å repatriere klagerne. Faktoren om kapasitet har ikke vært nevnt i EMD-praksis i vurderingen av ekstraterritoriell jurisdiksjon. Det må derfor vurderes hvordan hensynene gjør seg gjeldende i lys av denne faktoren, og ellers i saken.

5.2.1 EMK som et effektivt virkemiddel for å sikre reelle rettigheter

Dreining mot universell jurisdiksjon ved bekreftende svar på jurisdiksjonsspørsmålet

I *Bankovic* ble jurisdiksjonsspørsmålet besvart avkreftende fordi EMD anså klagerens anførsler som sammenfallende med et argument om universell jurisdiksjon ved bruk av

⁶⁵ Se *M.N v. Belgium* (3599/18) 05.05.2020 § 99 og *Bankovic* § 59

EMK.⁶⁶ Det er tvilsomt om EMD korrekt kategoriserte klagerens argument som et om universell jurisdiksjon, men det er irrelevant for denne saken. Det relevante å trekke ut fra avgjørelsen er at universell jurisdiksjon ikke er et mål for konvensjonens utvikling, eller en dreining i retning av universell jurisdiksjon. Uttalelsen i *Bankovic* om universell jurisdiksjon er fortsatt gjeldende.

I denne saken er det ikke slik at jurisdiksjon er sammenfallende med å akseptere universell jurisdiksjon. Det at et liknende tilfelle som denne saken ikke har vært vurdert tidligere kan tilsa at et bekreftende svar på jurisdiksjonsspørsmålet vil gå langt sammenliknet med tilfellene i EMD-praksis. På den andre siden eksisterer det jurisdiksjonsstiftende faktorer i denne saken. Nasjonalitet utgjør ikke alene faktorene som kan føre til jurisdiksjon, ved at forhold på Norges og på klagerens side også må vektlegges. Dermed er det klare rammer for Norges tilknytning til klagerne. Dette tilsier at å akseptere jurisdiksjon her ikke vil være sammenfallende med å akseptere universell jurisdiksjon, slik at jurisdiksjon ikke kan avvises i denne saken slik som EMD gjør i *Bankovic* § 75.

Konsekvenser av å vektlegge en stats tidligere handlinger for å påvise kapasitet til å hjelpe

Den viktigste faktoren på Norges side er muligheten til å hjelpe klageren. Forpliktelser etter internasjonale konvensjoner basert på statens kapasitet, tilsier at statens tidligere frivillige bistand er en del av grunnlaget for å avgjøre om landet har kapasitet i fremtiden. Dette utgangspunktet vil ha modifikasjoner, og det er ikke nødvendigvis slik at en repatriering foretatt et visst antall år tidligere tilsier at slik repatriering fortsatt er mulig å gjennomføre. Situasjonen kan endre seg i det området der statsborgeren befinner seg, eller den kan endre seg i hjemstaten ved eksempelvis ved pandemi, krig, økonomisk krise eller andre tenkelige grunner som kan redusere en stats kapasitet til å repatriere. Vurderingen av en stats kapasitet må dermed foretas ved en helhetlig vurdering. I situasjoner hvor situasjonen varierer lite, vil tidligere frivillige operasjoner være en vesentlig faktor i grunnlaget for å påvise en stats kapasitet.

I denne saken har europeiske stater repatriert sine borgere fra området gjennom de siste årene, situasjonen er dermed i hovedsak uendret.⁶⁷ Det at situasjonen er uendret tilsier at Norges

⁶⁶ *Bankovic* § 75

⁶⁷ https://ec.europa.eu/home-affairs/system/files/2021-10/ran_ad-hoc_repatriated_ftfs_june_2021_en.pdf

tidligere repatrieringsoperasjoner er godt egnet til å fastslå at Norge fortsatt har mulighet til å repatriere egne statsborgere i leirene.

Problemet med å bruke tidligere operasjoner i beslutningsgrunnlaget av statens kapasitet kan være at staten da sjeldnere foretar slike operasjoner. Ved ikke å foreta slike operasjoner unngår stater å vise sin kapasitet, slik at de vanskeligere kan forpliktes i fremtiden. Det er samtidig viktig å sørge for at stater foretar slike operasjoner som repatriering frivillig. Det er lite sannsynlig at menneskene kan repatrieres bare gjennom EMD og forpliktelser for statene, dersom få eller ingen frivillige operasjoner skjer. En slik tilbakeholdenhet fra statene med å yte frivillig humanitær bistand er åpenbart uønsket. Det ultimate målet for EMK er at menneskerettighetene sikres, ikke hvordan det gjøres. Dette aspektet taler mot at saken oppfyller jurisdiksjonsvilkåret i EMK art 1.

Behovet for sikreplikt utenfor tilfeller av territoriell og personell kontroll

En stat med sikreplikt utenfor eget territorium, vil oppleve byrder av å overholde disse forpliktelsene. Dette tilsier at det tenkelige området hvor en stat kan ha en ekstraterritoriell sikreplikt, altså jurisdiksjon, må samsvare med tilfellene hvor en stat realistisk kan etterleve en sikreplikt.⁶⁸ Dette reiser spørsmålet om kriteriene om territoriell og personell kontroll utgjør et dekkende anvendelsesområde for når en ekstraterritoriell sikreplikt etter EMK kan foreligge.

På en side vil situasjonene der spørsmålet om positive forpliktelser oppstår ofte være i forbindelse med territoriell eller personell kontroll, siden det primært er tilfellene der staten kan gjennomføre etterforskning, lovgivning og maktbruk.

Det er imidlertid eksempler på spørsmål om staten realistisk kunne sikret en persons rettigheter der situasjonen ikke utgjør territoriell eller personell kontroll. Et eksempel som kan brukes er der en person der druknes av en konvensjonsstats militære styrker. Dette vil utgjøre en krenkelse av art 2, og det vil foreligge både territoriell og personell kontroll.⁶⁹ Det finnes imidlertid også tenkelige tilfeller hvor jurisdiksjon bør foreligge, men hvor kriteriene ikke passer.

⁶⁸ Se *Osman* § 116

⁶⁹ *Al-Skeini* § 133 og § 138

Det kan tenkes et eksempel hvor en statsborger drukner, og hvor en annen stats militære befinner seg i området. Dersom denne statens militære unnlater å hjelpe, er det usikkert om jurisdiksjon foreligger. Dersom det forutsettes at det foregår aktive kamper, er det klart at kriteriet om territoriell kontroll ikke kan anvendes, grunnet en «context of chaos».⁷⁰

Det kan argumenteres for at personell kontroll vil være oppfylt, dersom det er utvist «physical power» i situasjonen.⁷¹ Det er imidlertid usikkert hvor langt dette kriteriet gjelder. Dersom personen drukner fra et ansikts avstand vil det være mer naturlig å anse det som en form for personell kontroll, ut fra den nevnte tankegangen om at personell kontroll må innebære et fysisk element, og ha et preg av «proximity».⁷² Dersom det må sendes ut et redningskip for å avverge drukningen vil det derimot være mindre treffende å si at klageren var under personell kontroll, som følge av manglende «proximity». Da er situasjonen at verken kriteriene om territoriell eller personell kontroll kan benyttes, og jurisdiksjonsvilkåret vil ikke være oppfylt.

Det er ingen prinsipiell forskjell på unnlater og handlinger i strid med konvensjonen, begge kan føre til konvensjonsbrudd.⁷³ Ut fra konvensjonens formål om reell sikring av konvensjonens rettigheter er det dermed like ønskelig å hindre slike tilfeller som det er å hindre et tilfelle av aktiv drukning. Dette tilsier at territoriell og personell kontroll ikke fanger opp alle tilfellene hvor en positiv forpliktelse realistisk kan oppfylles av staten, slik at å begrense en ekstraterritoriell sikreplikt til de to tilfellene ikke er velbegrunnet.

Dette eksempelet viser at alle tilfeller hvor det bør foreligge jurisdiksjon ved positive forpliktelser ikke fanges opp av kriteriene om territoriell og personell kontroll. Denne saken har imidlertid ikke like ensidige argumenter for at jurisdiksjon foreligger som eksemplet over, noe drøftelsen i dette kapitlet viser. Dette aspektet taler for at tilnærmingen om kontroll over rettigheter, som benyttet i *L.H v. FRA* og *A.S v. ITA* er bedre egnet som kriterium for en ekstraterritoriell sikreplikt, enn kriteriene om territoriell og personell kontroll.

Tilnærmingen om en stats kapasitet er den som gir EMK et mest mulig formålstjenlig anvendelsesområde. Aspektet vurdert her belyser imidlertid i liten grad om det er forsvarlig at jurisdiksjonsvilkåret er oppfylt i denne saken. Dette gjør at eksemplet primært illustrerer at

⁷⁰ *Georgia v. Russland II* § 126

⁷¹ Se *Al-Skeini* § 136

⁷² *Al-Skeini* § 136 og *Georgia v. Russland II* § 132

⁷³ EMK rammer både konvensjonsstridige handlinger og unnlater, jf. ECHR Guide on Article 1, side 5 punkt 1.

tilnærmingene anvendt av CRC og UN HRC basert på en stats kapasitet gir en mer helhetlig vurdering av tilfeller hvor staten kan ha en reell mulighet til å sikre rettigheter, sammenliknet med kriteriene om territoriell og personell kontroll. Dermed gir problematikken belyst her støtte til å anvende tilnærmingen om kapasitet som bestemmende for om ekstraterritoriell jurisdiksjon foreligger. Den gir imidlertid få argumenter om jurisdiksjon i denne saken foreligger, ved om kapasitetstilnærmingen er forenelig med EMD-praksis.

Konvensjonens garanti for reelle rettigheter

Rapporter fra FNs spesialrapportør om situasjonen har et tydelig budskap om at stater med statsborgere i området må repatriere.⁷⁴ Organer som CRC og UN HRC har ingen mulighet til å pålegge konvensjonsstatene rettslige forpliktelser, men kan avgjøre om det foreligger konvensjonsbrudd i området og gi rådgivende uttalelser på bakgrunn av dette. Dette har CRC gjort i *L.H v. FRA*, og oppfordret til repatriering grunnet at både jurisdiksjon foreligger, og at situasjonen utgjør brudd på flere av barnekonvensjonens mest grunnleggende artikler som forbudet mot umenneskelig behandling.

EMD kan avsi avgjørelser som forplikter konvensjonsstatene rettslig. Dette understreker viktigheten av EMDs rolle, og muligheten domstolen utgjør for å endre dagens situasjon. Dette kan sammen med hensynet til sikring av menneskerettigheter tale for at konvensjonen skal gjelde i denne situasjonen.

På andre siden tilsier formålet om EMDs effektivitet at EMK ikke kan være en måte å løse alle uønskede situasjoner på. Dermed må ikke forholdene i leirene, sammen med EMDs mulighet til å avsi avgjørelser som kan endre situasjonen gå på bekostning av en adekvat vurdering av andre hensyn, og særlig hensynet til at EMD effektivt kan utøve sin rolle. EMDs mulighet til å endre situasjonen gjennom avsigelsen av rettslig bindende avgjørelser, er dermed ikke et viktig argument i noen retning.

⁷⁴ https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/Terrorism/SR/UNSRCT_Position_human-rights-of-boys-adolescents-2021_final.pdf
<https://www.ohchr.org/en/press-releases/2021/02/syria-un-experts-urge-57-states-repatriate-women-and-children-squalid-camps?LangID=E&NewsID=26730>

5.2.2 Hensynet til konvensjonen som et levende instrument

Mangelen på myndighetsutøvelse utført av en statsrepresentant

En tydelig forskjell mellom denne saken og tilfeller vurdert i EMD-praksis i spørsmål om ekstraterritoriell jurisdiksjon, er at det her ikke foreligger myndighetsutøvelse fra en statsrepresentant.

Tilstedeværelsen av en statsrepresentant har gjennomgående vært en viktig faktor i EMD-praksis for å kunne komme til ekstraterritoriell jurisdiksjon. Dette viser seg både i *Al-Skeini* § 134, 136, 138, *Hassan* § 74 og *Georgia v. Russland II* § 81. EMD-praksis viser at ekstraterritoriell jurisdiksjon har vært vurdert grunnet statsrepresentanter av både militær, konsulær og administrativ art.

I denne situasjonen er det istedenfor Norges mulighet til å hjelpe egne statsborgere i området, sammen med administrative beslutninger om ikke å repatriere som skaper tilknytning mellom Norge og klager. Situasjonen innebærer altså ikke en norsk tilstedeværelse i området gjennom en statsrepresentant.

Statsrepresentant som en jurisdiksjonsstiftende faktor er ikke eksplisitt formulert som et vilkår i EMD-praksis. Det er imidlertid et tydelig fellestrekk i tilfellene behandlet av EMD. Dette fellestrekket utgjør en skillelinje for når en stat kan utøve ekstraterritoriell jurisdiksjon, ved at det bare kan foreligge ekstraterritoriell jurisdiksjon om en stat er til stede i området, og denne tilstedeværelsen forutsetter en statsrepresentant som utfører den angivelige konvensjonsstridige handlingen.

Ved spørsmålet om jurisdiksjon for positive forpliktelser, vil både aktive handlinger og unnlatelser kunne være fokuset. Siden utøvelsen av en unnlattelse ikke betinger en aktiv handling fra en statsrepresentant, men snarere mangelen på en, tilsier dette at faktoren om statsrepresentant bør være mindre relevant i vurderingen av jurisdiksjon for positive forpliktelser.

På den andre siden vil spørsmålet om positive forpliktelser i hovedsak reise seg i situasjoner hvor det foreligger en territoriell eller personell kontroll. Eksempler på dette kan være spørsmål om en positiv forpliktelse ved lovgivning. Et spørsmål om tilstrekkelig lovgivning forutsetter så stor kontroll over det aktuelle området at det vil være nærliggende at staten har

territoriell kontroll. Det kan også være spørsmål om sikreplikt som følge av en unnlattelse, hvor personell kontroll og et preg av fysisk makt og nærhet foreligger. Dette tilsier at tilstedeværelsen av en stat gjennom en statsrepresentant er nært knyttet til statsrepresentanter, slik at en statlig representant til stede i området bør kreves i spørsmål om jurisdiksjon for positive og negative forpliktelser.

Faktoren om tilstedeværelsen av en statsrepresentant tjener formålet om å hindre at konvensjonen anvendes for vidt. Statsrepresentanter virker ut ifra EMD-praksis å utgjøre en rasjonell grense for balansen mellom mulighetene for at konvensjonen forplikter stater utenfor eget territorium, og gir klare linjer for når konvensjonen kan forplikte stater ekstraterritorielt. Hensynet til «legal certainty» tilsier også at EMD-praksis bør følges, selv i tilfeller som skiller seg fra praksis, ved at det ikke er en aktiv handling som utføres.⁷⁵

Det kan innvendes at det vil være en statsrepresentant i området ved repatriering på tidspunktet hvor repatriering finner sted. Utgangspunktet for denne saken er imidlertid situasjonen hvor repatriering ikke blir foretatt, slik at det ikke vil være representanter for Norge i området. EMD-praksis viser at selv om handlinger som involverer maktbruk ofte vurderes av EMD, kan også administrative handlinger forplikte en stat etter konvensjonen.⁷⁶ I *M.N* var den angivelige konvensjonsstridige handlingen foretatt av belgiske myndigheter, med den Belgiske ambassaden i Beirut som en representant for Belgia. Beslutningen om ikke å utstede visa var dermed en administrativ handling utført av en statsrepresentant. Grunnen til at jurisdiksjon ikke forelå, var at klagerne ikke var belgiske statsborgere, og med det manglet en tilknytning til Belgia før visumsøknaden.

I denne saken har Norge ikke militære eller konsulære representanter i området. Dermed vil det bare være statsrepresentanter i området ved repatriering, og ikke i en situasjon før repatriering, eller en hvor repatriering ikke skjer. Mangelen på statsrepresentanter, og at den angivelige konvensjonsstridige handlingen er administrativ og utført i Norge, tilsier varsomhet med å sidestille den med handlinger foretatt av en statsrepresentant utenfor eget territorium. Dersom det sidestilles, åpnes det opp for svakere tilknytning mellom klager og stat, som EMD søker å forhindre med faktoren om statsrepresentant.

⁷⁵ Om «legal certainty» se Stafford § 68

⁷⁶ *M.N* § 112-til 113

Ved sikreplikt etter kriteriene om territoriell og personell kontroll vil det måtte være en statsrepresentant som foretar den angivelige konvensjonsstridige handlingen. I det tidligere omtalte drukningseksempellet, hvor unnlåtelsen ikke rammes av kriteriene av territoriell og personell kontroll, er det en statsrepresentant som utøver den angivelige konvensjonsstridige unnlåtelsen. Denne likheten med EMD-praksis tilsier at EMK bør gjelde i eksempellet. Dersom det sammenliknes med denne saken er det mindre klart, nettopp grunnet forskjellen fra EMD-praksis, og mangelen av at Norge er til stede i Syria ved en statsrepresentant. Dette understøtter ytterligere at statsrepresentant er en sentral faktor i tilknytningen mellom klager og stat.

Forskjellen fra EMD-praksis er tydelig, ved at dette er en situasjon med spørsmål om angivelig krenkelse av EMK uten at statsrepresentanter er tilstedeværende i området. Dersom statsrepresentanter er til stede for å foreta repatriering, oppstår det heller ingen problemstilling om brudd på EMK. Dette tilsier at fraværet av statsrepresentant i denne situasjonen er naturlig å vektlegge i mindre grad enn det EMD har gjort i tilfellene vurdert i sin praksis.

Spørsmålet som gjenstår da er om det er forsvarlig å bevege seg bort fra EMD-praksis på dette punktet. Konvensjonens rolle som et levende instrument taler på en side for at EMK ikke må tolkes for snevert, slik at det er rom for tilpasning i tråd med samfunnsutvikling. Dette tilfellet er et vesentlig forskjellig fra tidligere tilfeller hvor EMD fant at ekstraterritoriell jurisdiksjon forelå, som tilsier at det er mer rimelig å se bort fra den manglende tilstedeværelsen av en statsrepresentant. Dette støttes av at utvidet jurisdiksjon ikke medfører byrder for en stat, dette vil først skje dersom det konstateres at staten har brutt sin sikreplikt etter art 1.

På den andre siden har faktoren om tilstedeværelsen av en statsrepresentant vært sentral for å begrunne at EMKs regler kan følge etter og forplikte stater utenfor eget territorium. Bruddet det vil skape med EMD-praksis vil dermed være betydelig. Hensynet til «legal certainty» i tolkningen av konvensjonen vil tale for det samme, ved at det vil utgjøre en adgang til ekstraterritoriell jurisdiksjon som avviker tydelig fra EMD-praksis. Dermed kan ekstraterritoriell jurisdiksjon vanskelig foreligge etter EMK art 1 uten tilstedeværelsen av en statsrepresentant, som igjen taler for at jurisdiksjon ikke foreligger i denne saken.

Hvordan samsvarer et bekreftende svar på jurisdiksjonsspørsmålet i denne saken med EMDs avgjørelse i *Georgia v. Russland II*?

Grunnlaget for å oppstille dette spørsmålet er at tilknytningen i denne saken oppstår både med klagernes nasjonalitet og Norges mulighet til å hjelpe klagerne. Dette knytter seg igjen til tilnærmingen om kapasitet, i avgjørelsene fra CRC og UN HRC.

Dersom denne tilnærmingen anvendes på faktum i *Georgia v. Russland II*, vil man vanskelig kunne komme til at den russiske bombingene av klagerne ikke utgjorde en statlig kapasitet eller mulighet til å endre klagernes rettigheter. Dersom tilnærmingen om kapasitet anvendes på avgjørelsen, vil dermed jurisdiksjonsspørsmålet måtte besvares bekreftende. Problemet er at det vil føre til en annen konklusjon på jurisdiksjonsspørsmålet enn det EMD kom frem til.

Forskjellen i resultat mellom kapasitet, og territoriell og personell kontroll tilsier at de to tilnærmingene er motstridige. Dersom denne motstriden forsøkes å balanseres ved at de to tilnærmingene anvendes på forskjellige tilfeller, oppstår det også et spørsmål om hvor grensen mellom tilnærmingene skal gå. Dersom begge tilnærmingene kan brukes vil man i noen tilfeller være nødt til å se på kapasitet dersom territoriell og personell kontroll ikke kan anvendes. Det er imidlertid ikke noe klar grense for når jurisdiksjon må avvises fordi territoriell og personell kontroll ikke foreligger, og når kriteriene ikke passer på tilfellet, slik at kapasitet i stedet må vurderes. Vanskeligheten av å lage en slik grense understøttes av at de to tilnærmingene vanskelig kan eksistere sammen når tilnærmingene kan gi ulik konklusjon. Dette vil kunne skade forutberegneligheten for både stater og EMD ved anvendelse av EMK.

Avviket mellom resultat kan også påvirke de som skal kunne påberope seg EMK. Dersom konvensjonens anvendelse avhenger av ulike tilnærminger med uklar grense og potensielt forskjellig resultat, vil det gjøre rettighetene etter EMK mer tilfeldige. Avgjørelsen *Georgia v. Russland II* taler sammen med hensynet til forutberegnelighet og å hindre at EMK gjøres «theoretical or illusory», mot at jurisdiksjon foreligger i denne saken.⁷⁷

⁷⁷ *Scordino* § 192 – Det skal unngås at rettighetene i EMK gjøres «theoretical or illusory»

6 Avslutning

6.1 Utgangspunktet fra tidligere kapitler

Ut fra slutningene i kapittel 2 om særegenhetene ved at situasjonen gjelder jurisdiksjon for en stats positive forpliktelser, ble det tydelig at EMDs utformede kriterier om territoriell og personell kontroll ikke passer på sakens tilfelle.

Hensynet til det folkerettslige suverenitetsprinsipp ble utredet som det primære argumentet for å knytte jurisdiksjon til en stats territorium i kapittel 3. Ekstraterritorielle forpliktelser etter EMK i en annen stat som ikke utfordrer territorialstatens suverenitet, viser at å begrense ekstraterritoriell jurisdiksjon til tilfeller av territoriell og personell kontroll ikke støttes av det folkerettslige suverenitetsprinsippet. Gjennomgangen av uttalelsene i relevant EMD-praksis viste at avgjørelsene fra EMD ikke utelukker at det finnes et spillerom for å konstatere ekstraterritoriell jurisdiksjon, utenfor tilfellene om territoriell og personell kontroll. Det var også støtte for dette synet i juridisk teori.

Konstateringen av et spillerom for å vurdere ekstraterritoriell jurisdiksjon utenfor EMDs anerkjente kriterier muliggjorde at annen internasjonal praksis kunne vurderes for alternative tilnærminger. I kapittel 4 ble tilnærmingen om en stats kapasitet utredet fra praksis fra andre menneskerettighetskonvensjoner. Den relevante praksisen og tilnærmingen om kapasitet, talte sammen med ønskeligheten av harmoni mellom menneskerettighetskonvensjoner for at jurisdiksjon foreligger i denne saken.

I kapittel 5.1 ble det redegjort for hensyn som EMD har vektlagt i sin praksis om ekstraterritoriell jurisdiksjon. Vurderingen over i 5.2 viste at disse hensynene gjør seg gjeldende i denne saken på en rekke måter. Det gjenstående er å avveie argumentene fra hvordan hensynene gjør seg gjeldende i saken.

6.2 Oppsummerende vurdering og konklusjon på oppgavens hovedproblemstilling

For å komme frem til at jurisdiksjon foreligger i denne situasjonen, må det bygge på en vurdering av Norges kapasitet, slik jurisdiksjonsspørsmålet ble vurdert i avgjørelsene fra CRC og UN HRC. Norge har her kapasitet til å stanse de konvensjonsstridige forholdene klagerne lever under, gjennom repatriering. Tilnærmingen om en stats kapasitet bidrar til å gjøre EMKs

rettigheter «practical and effective», ved å gi en anvisning på jurisdiksjonsspørsmålet i situasjoner hvor kriteriene om territoriell og personell kontroll ikke er treffende på faktum, som denne saken. I tillegg gir det en anvisning på problemstillinger utenfor territoriell og personell kontroll, men som er så nært tilknyttet at situasjonen bør rammes, som drukneeksempelen nevnt i punkt 6.3. Det at den folkerettslige suvereniteten til Syria ikke utfordres ved repatriering, taler også for det vil være forsvarlig at jurisdiksjonskravet i EMK art 1 er oppfylt i denne saken.

Forskjellen fra tidligere EMD-praksis om at det ikke er en statsrepresentant i denne saken som utøver den konvensjonsstridige handlingen, taler for motsatt resultat. Mangelen på en statsrepresentant i området medfører et betydelig brudd med EMD-praksis. Dette kan ikke avhjelpes av at tilnærmingen gir et forsvarlig anvendelsesområde for EMK, fordi tilnærmingen skaper uklarhet om EMKs anvendelsesområde sett opp mot tidligere EMD-praksis. Denne utfordringen tydeliggjøres ved at kapasitet-tilnærmingen fører til en annen konklusjon på jurisdiksjonsspørsmålet i *Georgia v. Russland II*, enn det EMD kom frem til. En rettstilstand hvor begge tilnærmingene anerkjennes vil føre til uklarhet angående grensen for anvendelsen av de ulike tilnærmingene, som er uheldig når de kan føre til potensielt ulikt resultat.

De to tilnærmingene kan dermed vanskelig sameksistere i vurderingen av jurisdiksjon etter EMK art 1. Et bekræftende svar på jurisdiksjonsspørsmålet i denne saken vil bryte med tidligere EMD-praksis, slik at alternativet for å komme frem til jurisdiksjon er nettopp å se bort fra EMD-praksis. Tidligere praksis kan imidlertid ikke ses bort ifra, siden det ikke foreligger «cogent reason» for å se bort fra EMDs tilnærming til ekstraterritoriell jurisdiksjon⁷⁸. Dermed veier hensynet til «legal certainty» i spørsmålet om ekstraterritoriell jurisdiksjon etter EMK tyngre enn grunnene til å fravike EMD-praksis.⁷⁹ Det kan dermed ikke konstateres at jurisdiksjon foreligger på bakgrunn av Norges kapasitet til å stanse de umenneskelige forholdene for nordmenn i leirene ved å repatriere dem.

Vilkåret om jurisdiksjon i EMK art 1 er ikke oppfylt og rettighetene etter EMK gjelder ikke i denne saken. Når EMK ikke gjelder i saken har Norge heller ingen plikt til å repatriere norske statsborgere etter EMK art 1, jf. Art. 3.

⁷⁸ Det kreves «cogent reason» for å fravike EMD-praksis grunnet hensynet til at konvensjonen skal fungere som et levende instrument, jf. *Stafford* § 68

⁷⁹ «Legal certainty», jf. *Stafford* § 68

Konklusjonen på hovedproblemstillingen er at Norge ikke har en plikt til å sikre rettighetene til norske statsborgere i Syriske flyktningleirer gjennom repatriering, jf. EMK art 3, jf. Art 1.

7 Kildeliste

Konvensjoner og fortaler:

European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, Roma, 04.11.1950

ECHR Travaux Préparatoires 31.03.1973

Convention On the Rights of the Child 20.11.1989

Universal Declaration of Human Rights 10.12.1948

Vienna Convention on the Law of Treaties 23.05.1969

EMD-praksis

Airey v. Ireland § 24 (6289/73) 07.07.1977

Al-Skeini v. The United Kingdom (55721/07) 07.07.2011

Bankovic v. Belgium (52207/09) 12.12.2001

Georgia v. Russland II (38263/08) 21.01.2021

Golder v. the United Kingdom (4451/70 21) 02.1975

Hassan v. The United Kingdom (29750/09) 16.09.2014

Ilascu v. Moldova and Russia (48787/99) 08.07.2004

Issa v. Turkey (31821/96) 16.11.2004

Jaloud v. the Netherlands (47708/08) 20.11.2014

Loizidou v. Turkey, (15318/89) 23.03.1995

M.N v. Belgium (3599/18) 05.05.2020

Osman v. The United Kingdom (23452/94) 28.10.1998

Scordino v. Italy (36813/97) 29.03.2006

Stafford v. the United Kingdom (46295/99) 28.05.2002

Tyrer v. the United Kingdom (5856/72) 25.04.1978

Praksis fra UN HRC og CRC:

L.H et al. v. France CRC/c/85/D/79/2019. 02.11.2020

A.S V. Italy CCPR/C130/D/3042/2017 27.01.2021

Litteratur:

Francis Jacobs, Robin White, Clare Ovey, *The European Convention On Human Rights*, 8. utgave, Oxford, 2021

Jørgen Aall, *Rettstat og menneskerettigheter*, 5. utgave, Fagbokforlaget, 2018

Annet:

- <https://www.aftenposten.no/norge/i/5GgXdO/ud-naa-vil-ingen-av-de-norske-is-kvinnene-i-syria-hjem-til-norge> (Oppdatert: 25.04.2022, sist lest: 10.05.22)
- <https://www.aftenposten.no/verden/i/weyO8M/europaraadet-ber-land-hente-hjem-jihadister> (Oppdatert: 03.07.2021, sist lest: 05.04.22)

- Kilde om europeisk repatriering fra Syria: https://ec.europa.eu/home-affairs/system/files/2021-10/ran_ad-hoc_repatriated_ftfs_june_2021_en.pdf (Publisert: 2021)
- ECHR Guide on Article 1, s. 5 punkt 1.(Oppdatert 31.12.2021)
- <https://www.fn.no/Konflikter/den-islamske-staten-is>(Sist Oppdatert: 22.04.2022, sist lest: 05.08.2022)
- Inst. 260 S til Representantforslag 102 S (2021-2022), 16.03.2022
- Meld. St. 12 (2010-2011) Bistand til nordmenn i utlandet, side 8-9 (01.04.2011)
- <https://www.nrk.no/urix/norsk-is-kvinne-i-syria-leir-vil-hjem-til-norge-1.15693332> (Oppdatert: 15.12.2021, sist lest: 05.08.2022)
- <https://www.ohchr.org/en/press-releases/2021/02/syria-un-experts-urge-57-states-repatriate-women-and-children-squalid-camps?LangID=E&NewsID=26730> (Publisert: 02.02.2021)
- https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/Terrorism/SR/UNSRCT_Position_human-rights-of-boys-adolescents-2021_final.pdf (Publisert: Mai 2021)

